

1 דבריו וי"ח רש"י ורמב"ן

פֿישׁר ופֿאב פֿאב פֿשרה ופֿפֿנס משרת פֿדֿין - ופֿרמב"ן פֿסביר שפֿנסל לטליות פֿרסיות שבין אדס לחבירי זותה פֿתורה פֿתנעג בישרות בכל עסקיו עם אחרים.

פֿענן של אשית פֿישׁר ופֿאב מופיע בסוגיות שונות בש"ס ופֿגדרותיו משתנות מסוגיא לסוגיא. פֿענן פֿראשן פֿפֿביא רש"י פֿוא זג של פֿשרה -

גמ' מטיע מחלוקת אם נכון דיינים לביע דבועי דין פֿשרה במקום פֿפֿסוק לרס דין -

2 סנהדרין ו' ע"ב, ר"א בנן של רבי יוסי פֿגלעלי... פֿשיב מצון, ורש"י ותוד"ה אבד אפרן

פֿפי ר"א בנן של ריפ"ג כיון שבאוו פֿפֿני ב"ד חל על פֿב"ד חיוב פֿפֿסוק דין ואין מקום פֿפֿשרה - וזו מדת משפ פֿדין שפֿי"ה פֿדין, אבד אפרן פֿי"ה פֿוע אומס פֿפֿני שפֿיעו לבי"ד ומפֿשר בינפֿס.

3 פֿס, רבי יפושע בן קרח... זג בי"וע, וש, אומר רב... בעיתו' (ז' ע"א)

פֿלכפ כרבי יפושע בן קרח שטלוג פֿדין פֿפתוח בפֿשרה פֿדין לביע דבועי דין את פֿברירא או פֿפֿשרה או פֿדין.

וא"כ - מלוג פֿעוד פֿשרה קודם פֿענע פֿדין, וגם כשענע פֿדין על פֿב"ד לביע פֿשרה.

4 מניע כ"ח ע"א, שאלו תלמידיו את רבי נחוניא... מנני' פֿ

פֿוויתור במחון פֿוא סאלה פֿאריכות ימים - וכחו פֿמחילה לאלו שפֿעו בו. פֿנפֿת איוב יותר מפורשת ברש"י גבבא בתרא -

5 ב"ב ט"ו ע"ב, א"ר אבא בר שמואל... משלו ורש"י

פֿפי רש"י על פֿי"ה מדקדק בדבר, שאינו מנין - פֿדיע דבר מוע (חל' פֿרוט).

6 רמב"ם פרק ה' דעות פ"ג

פֿתלמיד חכם זריק לוותר לאחרים במשא ומתן מוחל לחיבים לו.

וא"כ - פֿמלוג פֿראשונג פֿכלולג בועשית פֿישׁר ופֿאור פֿיא לוותר ולפֿתפֿר עס כשברור שפֿדין צנו, ויש עס מלוג מלד אחרים פֿעוד פֿפֿשרה וזו מדת אפרן, ויש עס מלוג פֿדין לביע פֿשרה וזו מדת דוד פֿמלך ע"ה ונלמד מנאמט שום פֿפֿסו גשעריכס.

פֿענן פֿשן שפֿזכיר רש"י פֿוא פֿפֿנס משרת פֿדין -

7 ב"ב ט"ו ע"ב, רבי ישמעאל ברבי יוסי... ולא עבדו פֿפֿנס משרת פֿדין

רב ישמעאל ברבי יוסי שיעס לו זג שפֿי"ה סוחב צ"ים על שנמצא מלפֿעצין עליו מפני שלא פֿי"ה פֿפי כבודו - וזו פֿפֿנס משרת פֿדין, וכאן גמ' כתוב שפֿמקור פֿענן פֿפֿנס משרת פֿדין פֿוא, אשר יעשן.

8 רמב"ם פרק י"א גזלה ואבדה פ"ז

פֿרמב"ם מנד שבכ"ל, פֿפֿנס משרת פֿדין פֿוא עס פֿפֿחזיר אבדה איפג שאינו פֿפי כבודו - אחרת לא פֿי"ה רבי ישמעאל משעס לו. ולשן פֿרמב"ם, פֿפֿולך בדרכ פֿאב ופֿישׁר משע שפֿוא בכלל אשית פֿישׁר ופֿאב.

9 רא"ש פרק אלו מליאות סי כ"א, ויראה לי... שאין חיוב, ופחכס... בכבודו

פֿפי פֿרא"ש אין לו זקן זגזג בכבודו כדי פֿעשות פֿפֿנס משרת פֿדין אלכא ישעס לו כנו שעשפ ר' ישמעאל בר' יוסי.

10 שו"ע חו"מ סי' רס"ג ס"ג ורמ"א, וסי' ער"ב ס"ג ורמ"א

פֿשו"ע פֿסק כנו פֿרמב"ם ופֿרמ"א כנו פֿרא"ש.

11 ב"ק ז"ט ע"ב, איתמר פֿמראו פֿינר... משרת פֿדין (ק' ע"א) ורש"י

רב חיוב שיעס פֿ על שעפ למרות שעל פי דין פֿי"ה פֿאר - וגם כאן פֿביאפ פֿגמ', אשר יעשן זו פֿפֿנס משרת פֿדין.

12 ב"ב כ"ד ע"ב, רב יפודה פֿוה שקיד... שבעה בים

פֿפֿנס פֿשיב פֿרב יפודה פֿמחזירי אביד עס לאחר יאוש - פֿפֿנס משרת פֿדין, ואילו רב נחמן בתשובתו פֿרבא על פֿזכיר את ענן פֿפֿנס משרת פֿדין.

13 ב"מ פ"ט ע"א, רבב בר בר חנן תברו ליה... תשור' ורש"י

רב פסק, ל' דרבב בר בר חנן שדא עתבא מפסבליס דשעס על פחבית ששברו, וכשנודע ל' שפס צנייס אף אחר ל' דרבב בר בר חנן שעס על פס את שכרס- ופי' רש"י עפנים משורת דין- אדא שפאס' כאן פביאופ פסוק אחר-

14 תוס' ב"ק ק' ע"א ד"ה עפנים משורת דין

פתוס' ר"ב דלמוד שברבב בר בר חנן דא חייבונו מתורת עפנים משורת דין מפני שעפנים משורת דין שייך דוקא כשאחרים חייב ופאז פאז אבד אין, עפנים משורת דין' באופן שאין מי חייב, אבד פתוס' דחו את פסברא נכח פאס' שחייבה פשבת אבידה לאחר' ואנש בתורת עפנים משורת דין, ומסקנתם על פתוס' פיא שעס חייבונו עפנים משורת דין מפני שפי' ל' פיגק גדול מחמתם.

ופנה, ראינו בכמה גמרות איך פורו עקיים את העפנים משורת דין-

15 ר"א"ש פרק אלו מליאות סי' ז', רב יפודה פופ שקיד... דעשות עפנים מש"ה'

פר"א"ש דמד שבכל פגמרות שפורו דעשות עפנים משורת דין דא פיו כופן אותו עקיים.

16 מרדכי ב"מ סי' רנ"ז, מליא כאן וכו'... פיה עשיר'

עפי מרדכי כופן דעשות עפנים משורת דין- חו"י מאיפה שפאז עני. (ובכך פסביר למד פורה רב נחמן ערבא שפרי אלו ע"ו ודא אחר ל' עפחזירו.)

17 ג"י חו"מ סי' י"ב ס"ה, וב"ח שם ד"ה איתא בסוף פאומנים

פב"י תמה על דברי מרדכי ואלו פב"ח כתב שפאנעז פאז שכופן עקיים עפנים משורת דין אס פאז עשיר.

18 מ"א חו"מ סי' י"ב סוף ס"ב

פר"א פביא את שתי פדעות

19 מ"א חו"מ סי' י"ב ס"א וביאור פג"ר"א אות י' ... בפ"ה ע"ה'

פג"ר"א דמד שכאן פכריע פר"א כחו פרא"ש עין כופן אבד מבקשים ממנו דעשות עפנים משורת דין.

20 שו"ע חו"מ סי' רנ"ט ס"ה ור"א, ביאור פג"ר"א אות ט"ו וש"ך ס"ק ג'

דברי פר"א נעקחו מפמרדכי שפסביר למד דא פורה רב נחמן דעשות עפנים משורת דין- מפני שפחול"א פי' עני- ויכוד לפיות שפר"א פבין ששם פרא"ש ע"א יחלוק על זה אף שאין מקור לדברים, ופ"ך פביא את שיטת מרדכי בלמד ומשמע שכן ר"ב עפסוק.

21 פתחי תשובה חו"מ סי' י"ב אות ו'

מסקנת פפ"ת פיא שאין פאנעז לכ"ל על עפנים משורת דין.

עוד דין שפאז בכלל ועשית פישר ופאב פאז עני, בר מ"רא'

22 ב"מ ק"ח ע"א, אחר רב פאי מאן דאחזיק ביני אחי... בעיני פ' ורש"י

פלוקח מפמלך קרקע ליד קרקע אחר שבצע"ו ר"ב את פקרקע שזה עקח מסלקים אותו ממנו מדין ועשית פישר ופאב. (דין בר מ"רא ע"כ פרא"ש תופס סימן ארוך בשו"ע- חו"מ קע"ה)

23 ב"ב פ' ע"א, רונא זבן... ע"לדא, רש"י ... ואל תסעקפו ותוד"ה ארבעה ע"לדא ... בד"ן

עפי רש"י עס בד"ן בר מ"רא יש פבדל בין עני דעשיר, ועפי פתוס' אחר פתקנו חז"ל דין בר מ"רא אין פבדל בין עני דעשיר.

24 ב"מ ק"ח ע"ב, שכני פער ושכני שדה... חכס קודם ותוד"ה שכני פער

פתוס' למדיס שכאן חידש פאס' סדר קדימה איפה ששני בני מ"רא רובים עקנת.

25 רמב"ם פרק י"ד שכנים פל' פ', ומ"מ, וענין דין בר פמ"ר ...

פרמב"ם דמד פפוק ששנפס אינם בני מ"רא - ופרמב"ם פוסי' שדיני קדימה פשניים כאן פס ככתחלה בלדד, ופמ"מ פסביר ש.ועשית פישר ופאב' פאז כלפי בין אדס לחבירו - מקביל לנלוות קדושים תפיו בבין אדס למקום- יש דפתנעז באופן ישר וזב עס כשפי' אפשר לפתנעז אחרת בד"ן - ובאופן מסויימים קבא חז"ל מפו פישר ופאב ואף קבאז שמדרבנן אס עבר ועשע שעל כן חייב לחזור בו - וזה דין בר מ"רא.

1 (יח) וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטֵב לָךְ וּבָאתָ וִירִשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיִךְ:

הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב. זו פְּסָרָה לַפְּנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין:

צמד על דם רָעָף (שם פסוק טז), לא תִקְלַל חַרֶשׁ
 ס פסוק יד), מִפְּנֵי שִׂיבָה תִקְרָם (שם פסוק לב),
 וְכִי־צָא בָהֶן, חֹזֵר לֹאמֵר בְּדַרְךָ כָּל־ל שִׁיעֲשֵׂה הַטּוֹב
 וְהַיָּשָׁר בְּכָל דְבָר, עַד שִׁיבְנִס בְּזֶה הַפְּשָׁרָה וְלַפְּנִים
 מִשׁוֹרֵת הַדִּין, וְכַגּוֹן מֵה שֶׁהִזְכִּירוּ בְּדִינָא דְבַר
 מִצְרָא (ב"מ קח), וְאַפְלוּ מֵה שֶׁאֲמָרוּ (יומא פו.) פְּרָקוּ
 נָאָה וְדַבְּרוּ בְּנִחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, עַד שִׁיִּקְרָא בְּכָל
 עֲגִין תָּם וְיִשָּׁר:

(יח) וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי ה'. עַל דְּרָף הַפְּשָׁט
 יֵאמֵר תִּשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַשֵּׁם וְעֲדוּתֵי וְחֻקֵּי
 וְחֻכּוֹן בְּעֲשִׂיתֶן לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי בְּלָבָד.
 וְלַמַּעַן יִיטֵב לָךְ, הַבְּטָחָה, יֵאמֵר כִּי בְּעֲשׂוֹתְךָ הַטּוֹב
 בְּעֵינֵי יִיטֵב לָךְ, כִּי הַשֵּׁם מְטִיב לַטּוֹבִים וְלַיִשְׁרִים
 בְּלַבּוֹתָם:

וְלַבּוֹתֵינוּ בְּזֶה מִדְּרַשׁ יָפָה, אָמְרוּ זוּ פְּשָׁרָה וְלַפְּנִים
 מִשׁוֹרֵת הַדִּין. וְהַפְּנִיָה בְּזֶה, כִּי מִתְחַלֶּה
 אָמֵר שֶׁתִּשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְעֲדוּתֵי אֲשֶׁר צִוְּךָ, וְעַתָּה
 יֵאמֵר גַּם בְּאֲשֶׁר לֹא צִוְּךָ תֵּן דְּעָתְךָ לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב
 וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי, כִּי הוּא אוֹהֵב הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר:
 זֶה עֲגִין גְּדוֹל, לְפִי שְׂאֵי אֲפָשֶׁר לְהִזְכִּיר בַּתּוֹרָה
 כָּל הַנְּהַגוֹת הָאֲדָם עִם שְׂכֵנֵי וְרַעֲיוֹ, וְכָל
 מִשְׁאוּ וּמִתְּנֵי וְתִקּוּנֵי הַיִּשׁוּב וְהַמְּדִינּוֹת כָּלֵם, אָכֵל
 אַחֲרֵי שֶׁהִזְכִּירוּ מֵהֶם הַרְבֵּה, כַּגּוֹן לֹא תִלְךָ רְכִיל
 (ויקרא יט טז), לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר (שם פסוק יח), וְלֹא

אִסּוּר לִכְנוּס - מִסְכָּא לִדִּין אִסּוּר לְדַיְנִים לִכְנוּס: פִּנְכֵר - הַמְּשַׁבַּח:
 אִכְלֵל אִסּוּר לִכְנוּס שְׁלוֹם וְרוּחֵף שְׁלוֹם - (אִכּוּן שְׂהִיָּה שׁוּמַע מַחֲלָקָה
 בְּיַמֵּי קֹדֶם שִׁטּוֹל לַפְּנֵי לִדִּין הִיָּה חוּדָף אַחֲרֵיהֶן וּמִסִּיל שְׁלוֹם
 בְּיַמֵּי: טוֹרֵם אִמַּם וּגו' - מִשְׁתַּעֵי
 בְּהַרְגוֹן כִּי שְׂפִי כֵהן יִשְׁמְרוּ דַעַת
 וּגו' (מִלְּאֵי ב):

2 *ר"א בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי
 אֹמֵר אִסּוּר לְבַצּוֹעַ וְכֹל הַבְּצַעַת הַזֶּה חוֹמַת וְכֹל
 הַמְּבַדֵּךְ אֵת הַבְּצַעַת הַזֶּה מִנְּאֵץ וְעַל זֶה
 נֵאמַר °בְּצַעַת בְּרַךְ נֵאֵץ ה' אֵלֵא *יִקְבַּח הַדִּין
 אֵת הַדֵּר *שְׁנֵאמַר °כִּי הַמְּשַׁמֵּם לְאֱלֹהִים הוּא
 וְכֵן מִשָּׁה הִיָּה אֹמֵר יִקְבַּח הַדִּין אֵת הַדֵּר
 אֲבָל אֲרוּן אֲהַב שְׁלוֹם וְרוּחֵף שְׁלוֹם וּמִשְׁמִים
 שְׁלוֹם בֵּין אֲרַם לְחִבְיָדוּ שְׁנֵאמַר °תוֹרַת אֲמַת
 הִיָּתָה בְּפִידוֹ וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשַׁפְחוֹ
 בְּשְׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הַלֵּךְ אֲתֵי וְרַבִּים הִשִּׁיב מַעַן

אֲבָר אֲהַב - פִּי כִּיֹן טַלָּה הִיָּה
 דִּין וְלֹא הִיָּה הַדִּין כֹּא לַפְּנֵי
 אֵלֵא לַפְּנֵי מִשָּׁה וְהוּא לְדַיְנֵיהֶם שְׂרִי:

3 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 קָרְחָה אֹמֵר יְמִצוּה לְבַצּוֹעַ שְׁנֵאמַר °אֲמַת
 וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׂפִמוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם וְהִלָּא בַּמְּקוֹם
 שִׁישׁ מִשְׁפַּט אֵין שְׁלוֹם וּבַמְּקוֹם שִׁישׁ שְׁלוֹם
 אֵין מִשְׁפַּט אֵלֵא אִיזְהוּ מִשְׁפַּט שִׁישׁ בּו
 שְׁלוֹם הוּי אֹמֵר זֶה בִּיצוּעַ וְכֵן בְּדוּד הוּא
 אֹמֵר °יְהִי דוּד עוֹשֵׂה *מִשְׁפַּט וְצַדִּיקָה
 וְהִלָּא כֹל מְקוֹם שִׁישׁ מִשְׁפַּט אֵין צַדִּיקָה
 וְצַדִּיקָה אֵין מִשְׁפַּט אֵלֵא אִיזְהוּ מִשְׁפַּט שִׁישׁ
 בּו צַדִּיקָה הוּי אֹמֵר זֶה בִּיצוּעַ

אִסּוּר רַב הַלְבָּה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אֵינִי *הוּא רַב הוֹנֵא תְלַמִּידֵיהֶם דְּרַב הוּוּה כִּי הוּוּה ¹
 אֲתוּ לְקַמְיָה דְּרַב הוֹנֵא אִמְר לְדוּ אֵי דִינָא בְּעִירוֹ אֵי פִּשְׁרָה בְּעִירוֹ מֵאֵי מִצוּה נְמִי דְקָאמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה
 *מִצוּה לְמִימְרָא לְדוּ אֵי דִינָא בְּעִירוֹ אֵי פִּשְׁרָה
 בְּעִירוֹ

שאלו תלמידיו ⁴

את רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים אמר להם מימי לא נתכבדתי בקלון חברי ולא עלתה על מטתי קללת חברי וותרן בממוני הייתי לא נתכבדתי בקלון חברי כי האדרב הונא דרי מרא אכתפיה אתא רב חנא בר תנילאי וקא *דרי מיניה א"ל אי רגילת דדרית במאתיך דרי ואי לא אתייקורי אנא בזילוהא דידך לא ניהא לי ולא עלתה על מטתי קללת חברי כי הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייה אמר שרי ליה (ג) לכל מאן דצעקן וותרן בממוני הייתי *דאמר מר איוב וותרן בממוניה הוה שהיה מניה פרוטה לחנוני מממוניה

⁵ א"ד אבא בר שמואל י: איוב וותרן בממונו היה מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב וותרן משלו

פ"ג מסג טולס נותן חצי פרוטה לחנוני מי שיש לו מלאכה מעטת לעשות אומר לפועל חצי פרוטה חצי טאן קי ונקי אלל חנוני ונקנה בפרוטה ככר או ביטס וחלוק וחזוב ויתרה לחצי הסני משלו וטאן לו כל הפרוטה שהיה רע בניניו לדקק בדבר קל שאינו ממון :

⁶ יג משאו ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה. אומר על לאו ולא ועל הן הן. מדקדק על עצמו בחשבון ונותן ומוותר לאחרים כשיקח מהן ולא ידקדק עליהן. ונותן דמי המקח לאלתר ויאינו נעשה לא ערב ולא קבלן ולא יבא כדרשאה. (אינו) מחייב עצמו בדברי מקח וממכר במקום שלא חייבה אותו תורה. כדי שיעמד בדברו ולא ישנו. ואם נתחייבו לו אחרים בדין מאריך וסחל להן ומלוה וחונן. ולא ירד לתוך אומנות חבריו. ולא יצור לאדם לעולם בחיי. כללו של דבר יהיה מן הנרדפים ולא מן הרודפים ימן הנעלבים ולא מן העולבים. ואדם שעושה כל המעשים האלו וכיוצא בהן עליו הכתוב אימר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אנפאר:

רבי ישמעאל ברבי יוסי היה ⁷

קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא היה דרי פתבא דאופי אותבינתו וקא מתפתח א"ל דלי לי אמר ליה כמה שיין א"ל פלגא דחזא יחיב ליה פלגא דחזא ואפקרה הדר זכה בהו הדר יחיב ליה פלגא דחזא ואפקרה חזיה דהתקא בעי למיהדר למוכיה בהו א"ל לכלי עלמא אפקרנהולך לא אפקרנהו ומי הי הפקר כי האי גונא ורתגן* בש"א הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים האי הפקר עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים כשמימה אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכלי עלמא אפקרנהו ובמלחא בעלמא הוא דאוקמיה והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו היה ר' ישמעאל ברבי יוסי *לפנים משורת הדין הוא דעבר *דתני רב יוסף והנדעה להם זה בית חיהם את הדרך זו גמילות חסדים [א] * (אשר) ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר יעשן זו לפנים משורת הדין: אמר מר [ב] (אשר) ילכו זה ביקור חולים היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא לכן גילו דאמר מר *בן גילו נוטל אחד מששים בחליו ואפי' הכי

מבעי ליה למזיל לגביה בה זו קבורה היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא לזקן ואינו לפי כבודו אשר יעשן זו לפנים משורת הדין דאמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה אלא דינו דמגזותא לדינו אלא אימא *שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין :

8 ין יהוילך בדרך
הטוב והישר ועושה לפני משורת הדין מחזיר את
האברה בכל מקום אע"פ שאינה לפי כבודו:

9 ויחלה לי כיון
שפטרם מרשע את האון שאין לו לולל בכבודו חסור הוא לגבי ידיה שמולל לכבוד מרשע
במקום שאין חייב.

והאדם שכל לעשות לפני משורת הדין יזהר ממשפט ועשה כמו שפטר רבי ישמעאל
ב"ר יוסף. אבל אין לו רשות לולל בכבודו.

10 ג ה ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפני משורת הדין מחזיר את האברה בכל מקום ואע"פ
שאינה לפי כבודו: הנה [ג] ויש מולקין ה [ג] ואוסרין להחזיר הואיל ואינו לפי כבודו אלא אם רוצה כיכנס לפניו
מן השורה ו ישגם מכיסו (טור כסס הרא"ש סי' רע"ג):

ג ה [ה] וכן אם היה זקן שאין רכנו לפרוק ולטעון הואיל ואינה לפי כבודו פטור (טור ס"ח) ו זה
הכלל כל שאילו היתה שלו היה פורק וטוען היו חייב לטעון ולפרוק בשל חבירו: ואם היה
חסיד ועושה לפני משורת הדין אפי' היה הנשיא הגדול וראה בהמת חבירו רובצת תחת משאה
של תבן או של קנים וכיוצא בהם פורק וטוען עמו ו (יש מולקין בזה כמו שכתבנו [א] לכל סוף
סימן רע"ג) (טור ס"ט כסס הרא"ש):

11 איתמר דהמראה דינר לשולחני

ונמצא רע תני תדא אומן פטור הדיום חייב ותניא אידך בין אומן בין הדיום
חייב אמר רב פפא ל' כי תניא אומן פטור כגון דנכו ואיסור דלא צריכי למיגמר כלל אלא במאי טעון טעון
בסיבתא דרתא "ודהיהא שעתא דנפק מתותי סיכתא הדיא איתתא דאחויא דינרא לרבי חייא אמר לה מעליא
היא למר אתאי לקמיה ואמרה ליה אחותיה ואמרו לי בישא הוא ולא קא נפיק לי אמר ליה לרב זיל חלפיה
ניהלה וכתוב אפנקסי דין עסק ביש ומאי שנא דנכו ואיסור דפטורי משום דלא צריכי למיגמר רבי
חייא נמי לאו למיגמר קא בעי רבי חייא *לפנים משורת הדין הוא דעבר *כרתני רב יוסף *והודעת להם זה

בית חיהם את הדרך זו גמילות חסדים ילכו
זו ביקור חולים בה זו קבורה את המעשה זה
הדין אשר יעשונו זו לפני משורת הדין

פטרלס דינר -
לדעת אם טוב הוא ויקבלט מחבירו:
דינר ואיסור - שולחני לומנין הו:
טעו כסיכסא חרסי - שפסל המטבע
והעמידו טרס אחרס ועליין לא
הו בקלאן בה: סיכסא - קוייין
בלע"ז: רב שומר גנזו של רבי
חייא דודו הוה: דין טפסא ביש -
סחורה רעה היא שטל טפסא חסס
אני מפסוד שלא היה לי לראותה:

12 רב יהודה הוה
שקיל ואיל בתריה דמר שמואל בשוקא רבי
דיסא א"ל מצא כאן ארנק מהו אמר ליה
דרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סימן
מהו א"ל חייב להחזיר תרתי אמר ליה
*לפנים משורת הדין כי הא דאברה דשמואל
אשכחנהך דחמרי במדברא ואהדרינהו למרייהו
לבתר תריסר ירחי שתא לפני משורת הדין
רבא הוה שקיל ואיל בתריה דר"ג *בשוקא
דגלדא ואמרי לה בשוקא דרבנן א"ל מצא
כאן ארנק מהו א"ל דרי אלו שלו בא ישראל
ונתן בה סימן מהו אמר ליה דרי אלו שלו והלא עומד וצווח נעשה
כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו ששבעה בים

שקולאי - טפסא
סחורה וסחורה ליה שלא במקום
מדרון וכפשיסה ר' נמי כדגלל:
בדרך טוויסי - לפני משורת הדין:
וארסוס דריקים פשפור - ספיסה
דקרא הוא:

13 רבה בר בר *הנן תברו ליה הגרו שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימיהו
אתו אמרו לרב אמר ליה הב להו גלימיהו אמר ליה דינא הכי אמר
ליה אין *למען תלך בדרך טובים יהיב להו גלימיהו אמרו ליה עניי אנן
ושחזינון כולה יומא וכפינון ולית לן מדי אמר ליה זיל הב אנרייהו א"ל
דינא הכי אמר ליה אין *וארחת צדיקים תשמור:

15 רב יהודה הוה שקל
אמר בהגיה דמר שמואל בשוקא דבי דייסא חמר ליה מלא כחן ארנקי מרו . אמר ליה
רבי אלן שלו . בא ישראל ונתן צה סומנים מרו . אמר ליה חייב להחזיר . רהוי .
אמר ליה לפנים משורת הדין . כי הא דאביה דשמואל לשבח הני חמרי במדברא
אחריתיה למרייהו דבר תריסר ירחי שהא . אחר שגסל צהו בכיחו לשומן שנים עשר
הש . והיה יכול להחזיר הדמים מדאמרוק לקמן בפרקין דלאר שנים עשר הש שם
דמיא ומינתן ועשה לפנים משורת הדין והחזיק בעמלן . דלאר רב יוסף (לקמן ל:)
והודעת להם זה [ז] בית חייסם . את הדרך זו גמולת חבשים . ולבו זו ביקור חלים .
זה זו קבורה . ואת המעשה זה הדין . אשר יעשו לפנים מש"ה . ולא דכייסי ליה
דאין טיפין לעשות לפנים מש"ה .

14 **לפנים** משורת הדין עבד כדתיגי [רב יוסף] והודעת להם וגו' .
 והך ברייתא מיייתי נמי בפרק אלן מליאות (ב"מ דף ל:)
 גבי זקן וליט לפי כבודו ורבי ישמעאל בר' יוסי לפנים משורת הדין
 עבד כדתיגי ט' אבל בסוף פרק האומנים (שם דף ע.) גבי רבה בר
 רב הונא דשקלינהו לגלימיהו דהנהו
 שקולאי לא מיייתי לה אלא מיייתי למען
 חלך בדרך טובי' ומפ' הר"י מאורלייני"ש
 דלא שייך לפנים משורת הדין אלא
 בדבר שאחרים חייבין וזה פטור כמו
 רבי חייל דהכא ור' ישמעאל ברבי
 יוסי באלו מליאות (שם דף ל:) אבל
 בהיא דרבה בר רב הונא אין חיילק
 ביט לבין אחרים ואין נראה דבפרק
 אלן מליאות (שם דף כד: ושם*) אמר
 דעבד לפנים משורת הדין גבי הא
 [דאביה] דשמואל אשכחינהו להך חמרי
 במדברא אהדרינהו למרייהו לבתר
 תריסר ירחי שהא ובהיא פשרי
 כ"ע וי"ל דבהנהו שקולאי לא שייך
 לפנים משורת הדין כיון שעשו לו
 היזק גדול בפשיעה ששיברו לו חבית
 של יין :

16 מאל
 כאן וס' אמר לו הרבו אמרת רבי אלן שלו והדר אמרת חייב להחזיר אלן לפנים
 משורת הדין וס' ואשכחא נמי* בפ' הגזל [יר"ל דהיינו משמע לפנים משורת הדין] :
 דהיא חייב בבא ללא ידי שמים וכיון דחזיק דהו כייפי ליה הכי כדאיתא ס"פ האומן
 נס אן כייסין למיעבד לפנים משורת הדין אם היטלת בידו לעשות* [יר"ל שהא פשי:] :
 דתי רב יוסף והודעת להם את הדרך וגו' ואמר ר' יוסף לא מצדיה ירושלים אלא בשביל
 שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין וכן פסק הראב"ן ואבי"ה
 דכייסין לה לעשות לפנים משורת הדין : *נעשה כמות על ביהו וס' נראה לראב"ה הא
 ולא כייסין ההם לעשות לפנים משורת הדין אפטר שהמזל היה עמי ובעל אבידה היה עשיר :

17 (ב) (ה) כתב רבינו ירוחם (נ"א ח"ד ט:) בשם הרא"ש (ב"מ פ"ב ס"ו ז) אין כופין על לפנים משורת הדין ופשוט הוא צעניי. ותמהני
 על מה שכתב המרדכי בפרק שני דמזיעא (ס"י רנו) דכייפינן למעבד לפנים משורת הדין ומהך עובדי (ב"ק קי"ח, ב"מ כד: פג.) דמיייתי
 ראה מינייהו לא נזכר בהם כפיה. עיין במהר"ק שורש (ט"ו) [ט'] (עף ג):

אירא בסוף האומנים (ב"מ פג.) צעודא דרבה
 בר בר חנה דתברו ליה הני שקולאי חביתא דחמרא שקל לגלימיהו אחא (א"ל) [אמרין] לרב אמר ליה הו גלימיהו אמר ליה דינא
 הכי אמר ליה אין למען חלך בדרך טובים (משלי ז כ) (**) ומיייתי לה רבינו לקמן בסוין ד"ש (ס"א). ופירש רש"י בדרך טובים לפנים משורת
 הדין עכ"ל. משמע דרב הוא כייף ליה לרבה בר בר חנה דאם לא כן מאי קאמר ליה דינא הכי אם לא בא לכופו ואף על גב דהתוספות
 פרק הגזל קמא (ב"ק ק. ד"ה לפנים) ופרק אלן מליאות (ב"מ כד: ד"ה לפנים) פירשו דמשום לפנים משורת הדין לא הוה ליה להפסיד
 אלא מקרא דלמען חלך בדרך טובים מכל מקום בעל כרחך שמעינן דכופין על דבר שאינו חייב צו מן הדין וכן צמאל ארנקי בשוק בפרק
 אלן מליאות (שם) דקאמר חייב להחזיר משום לפנים משורת הדין לפחות משמע חייב להחזיר צמאל ללא ידי שמים כדאמר פרק הגזל בתרא
 (ב"ק קי"ח.) אמתניתין דהאומר לחצרו גזלתי וכו' דחייב צמאל ללא ידי שמים דאם לא כן מאי חייב ולכן פסק המרדכי (ב"מ ס"י רנו) דכייפינן
 ליה למיעבד לפנים משורת הדין אם היכולת צדו לעשות שהוא עשיר ושכן פסק ראב"ן (ב"מ עו ע"ד) ואבי העזרי וכן כתב באגודה פרק
 אלן מליאות (ס"י לד) וי"ל חייב להחזיר משום לפנים משורת הדין וכן אלו נוהגים להחזיר וכן פסק ראב"ן וראב"ה דכייפינן להחזיר
 היכא דהמואל עשיר עכ"ל. מיהו צ"ח יוסף (מחור ה) הביא דברי
 הר"ר ירוחם בשם הרא"ש דאין כופין על לפנים משורת הדין וכתיב
 ו"ל ופשוט הוא צעניי ותמהני על מה שכתב המרדכי דכייפינן למיעבד
 לפנים משורת הדין דהך עובדי דמיייתי ראה מינייהו לא נזכר בהם
 כפייה עכ"ל וליתא אלא הנהו עובדי
 מיירי בצפייה כדפירשתי וי"ל וכן
 נוהגים בכל בית דין בישראל לכופ
 לעשיר בדבר ראוי ונכון ואף על פי
 שאין הדין כך ואפשר דהר"ר ירוחם
 בשם הרא"ש נמי לא קאמר אלא
 באינו עשיר והיכא דאין ליה הפסד
 ממון אפילו באינו עשיר הוה ליה
 מדת סדום דזה נהנה וזה לא חסר
 והכל מודים דכופין כדאיתא סוף פרק קמא דבתרא (סוף דף י"ז)
 ובפרק גט פשוט (שם דף קס"ח.) ואפשר דמכאן דקדק הר"ר ירוחם
 דדוקא על מדת סדום כופין אבל כדאיכא הפסד ממון אין כופין
 מיהו יש לומר דאין זה אלא באינו עשיר ופוק חזי מאי עמא דבר
 ומרה"ק בשורש תשיעי (עף ג) האריך דאין כפייה על מדת סדום :

18 (ואין כ"ד יכולין לכוף ליכנס לפניו משורת הדין
אע"פ שגראה להם שהיא מן הראוי) (כ"י בשם ר"י ובשם הרא"ש) [ח] (ח)
(") [ט] וי"ח (מרדכי פ"ב דמזיעה) :

[י] מיהו כו'. שם וחסו דלא כמיש פ"ג דמזיעה ומשיל סו"י י"ב פ"ב דמזיעה

19 (כ"י) [ח] °המשכיר בית לחבירו וכתוך הזמן רולה לבנותו ג' חין יכול
כופו נלחח (ה) חפ"י לבית [ה] יפה [ט] ממנו גם להכניס פועלים
לבית לבנותו [י] מיהו מבקשים מן הסוכר לעשות לפניו משורת הדין
(מרדכי רב"ב) :

20 ה ל אע"פ שמן הדין במקום שרוב עכו"ם מצויים אפילו
נתן ישראל בה סימן (ג) אינו חייב להחזיר טוב וישר לעשות יב לפניו משורת הדין [י] [ב]
להחזיר לישראל שנתן בה סימן (") [ט] (ואם הוא עני ובעל חבירה עשיר ח"ל לעשות לפניו משורת הדין) :

[טו] ואם כו'. כיכ המרדכי שם וכפי שיטתו ס"י דכייפינן לעשות
למיש וז"ש חייב להחזיר וכן כפי' האומנין ופ"ל ס"י יב ס"ב דבג"מ וכ' הא דר"ן ופ"ל דרשכ"ל ככ"ג שסמולא כו': (ליקוט)
ואם הוא כו'. ז"ל המרדכי שם חייב להחזיר ח"ל לפניו מ"ם ואזכנא נמי כפי' דכ"ל חייב ככ"ל ללח"י' ובש"פ האומנין
חלמא דכייפינן וכ"פ ראב"ן וראב"י'ם ופ"ל דמ"ר' נעשה כזוהו פל ביתו ולא כייפינן כו' לראב"י' דאפשר שהמולא ה"ב
עני ובעל חבירה עשיר (פ"ב) :

(ג) חינו חייב להחזיר כו' מרדכי פ' חלו
מליאות בשם ראב"י וז"ל אגודה פ' חלו
מליאות וכן אלו נוהגים להחזיר וכ"פ ראב"י'
וראב"ן דכייפינן להחזיר היכא דהמולא
עשיר עכ"ל וכת' בראב"ן ד"ג ע"ב ע"ש :

21 [ו] ויש חולקין. עכ"ה
דענהו להלכה כה"ס חולקים דכייפינן למיעבד לפניו משום ד' א"ס היכולת כידו לעשות שהוא עשיר ונחב וכן נוהגים בכל צ"ד
בישראל לכוף לעשיר דבר ראוי ויכוון ואל"פ שאין הדין כך ואפשר דהר' ירוחם בשם הרא"ש נמי לא קאמר אלא בלינו עשיר
כו' ופוק חזי מאי עמא דבר ע"ש וכן משמע דעה הש"ך לקמן ס"י רנ"ט סק"ג ע"ש וע' בהומים סק"ד ש"י דכך כפיה היינו
דבדרים שאומרים לו חייב אהה לעשות כן ולא חייב שומע אהה עבריינן אבל כ"ע מודים דחין כופין בשוטים ונידווי וכדומה כיון
דחין שורת הדין כך כו' ומענה י"ל דגם הרא"ש מודה לזה ואין כאלו מחלוקת כלל ע"ש וכ"כ בהש"י שב"י ח"א ס"י קס"ח ודלא
כהש"י ז"ל ס"י פ"ע דמסיק להלכה דכופין ע"י שמהל וזה אינו ע"ש וע' בהש"י ח"ס חו"ד ס"ם רנ"ט הזכיר שם דברי הל"ל ס"י פ"ע
ה"ל ומשמע קלה שמסכים עלמו ע"ש. וע' בהש"י שז יעקב חאה"ע ס"ם כ"ט כה"ב על דגם דמה שר"ה רב א' לחייב הכע"ד
משום לפניו משום ואפי' לכוף ע"פ דברי הב"ח ש"י דנוהגים בכל צ"ד לכוף לעשות דבר ראוי ויכוון כו'. אין דעתי מסכמת
עמו כלל חדא דהב"ח גופיה לא כתב כך אלא כעשיר כו' ועוד הלא רמ"ה העתיק כל המנהגים ובמקום שיש מנהג כתב וכן
נוהגין וכלן הביא שני דעות דעה א' בסתם ואח"כ ויש חולקין וידוע היכא שכתב כן דעם ראשונה הוא עיקר ואפי' בדין גמור
היכא דיש מחלוקת אין מוליחין מהמוחזק ואפי' אחר הרוכ דיעות חין הולכין דיכול המוחזק לומר ה"ס לי והכא הוא איפכא
דרוב דעות דפסקו דחין כופין כו' ובפרט בזה"י ח"ו ליתן רשות לכ"ד לילך אחר הסכרות כדי לכוף להוציא ממון
לפניה משום ד' ע"כ אין דעה כלל עם הרב הל"ל כו' עכ"ד. ואפשר דגם הוא ז"ל לא קאמר אלא לפי מה שגראה דעת
הב"ח לכוף בשוטים או ע"י שמהל אבל בדברים לכד גם הוא מודה ובפרט היכא שזכר בפוסקים שחייב לפניו משום ד' ועמ"ל
ס"י רנ"ט:

22 אמר רב יהודה *אמר רב האי
מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי הציפא
הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ורב נחמן אמר
'נמי מסלקינן ואי משום דינא דבר מצרא לא
מסלקינן ליה נהרדעי אמרי "אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה
'משום שנאמר "ועשית הישר והטוב בעיני ה'

בני אפי' - עדה העומדת ליקח בטסקח

הזוהו שני אחים כמזכיר לה מחלן ומחלן : ואי משום דינא דבר מצרא . אם חין לא אחים ולא שותפים אלא מחו מצרעת באין על המחזיק
ואחריהם א"ז הי"ט מלפניו לקחה שאלו לריכין לקרקע טוב לכל אחד לקנות במעוך לו ולא ליקח במקום אחר : לא מסלקינן ליה . דלא
אכפשה לן לדינא דבר מצרא כלל : ועשים הישר והטוב . דבר שאי אהה נחבד כ"כ שממולא קרקעות במהום אחר ולא תעריח על בו המצר
ליות נכסו חולקין :

מרבפס

לללא ודי ללללא. אני שמעתי ללא רלען
עני ולללא רלען עשיר וקראמר לו ארבע
ככרות זריכין לרלען עני למאכלות
ביאו ליום כמו שזריכין לעשור זה עני
הוא זריך לו השדה לפרנסה וכסס
שאהה אומר לו הסתלק מעלי בדינא
דבר מזלזל מאוס ועשית הישר והטוב
קך אני אומר לך עשה ישר וטוב לעני
זה ואל תסלקהו

²³ רזניא זבן ארעא אמיצרא דרבינא

סבר רבינא ללוקי משום דינא דבר מצרא
א"ל רב ספרא בריה דרב ייבא לרבינא אמרי
אינשו ארבעה לצלא ארבעה לצלא:

ארבעה ללא כו' .

לפירוש הקונטרס מקשה ר"ת [הא] אין
מרחמים בזין

²⁴ שביני העיר

ושביני שדה שביני העיר קודמין *שכן
ותלמיד חכם תלמיד חכם קודם קרוב ותלמיד
חכם תלמיד חכם קודם

שביני העיר כו' . הא מילתא

בזין הקדמה קמירי
כשנייהם מזניס ושק עיר מלך
מלך העיר שיש לו שדה אחורי ביתו
הסמוכה לו ושקן שדה שיש לו שדה
רחוקה מן העיר הסמוכה לו :

²⁵ ה כל הרוצה למכור קרקע ובאו

שנים כל אחד מהן אימר אני אקח ברמים אלו ואין אחד מהן בעל המצר . אם היה האחד
מיושבי העיר והאחד משכני השדה שכן העיר קודם . שכן ות"ח ת"ח קודם . קרוב ות"ח
ת"ח קודם . שכן וקרוב השכן קודם שגם זה בכלל הטוב והישר הוא . קודם אחד וקנה
[כ] זכה ואין חבירו שראוי לקדם לו יכול ללוקי הואיל ואין אחד מהן בעל המצר שלא
צוו חכמים בדבר הזה אלא [ג] דרך חסידות ונפש טובה היא שעושה כך :

ופיין דין מן המלך הוא מהורהג
החמירה נהנה בחקן מדום האדם ובההגתו
בעיני כללים בחמירת קדושים חסיו והכוונה
כמו שזמרו ז"ל קדם עמך במהלך לך שלא
יבא שפוק אהר סתווס וכן אמרה ועשים
שישר הטוב והטובה שפנהג בהנהגה טובה
וישרה עם בני אדם ולא יהיה מן הראוי בכל
זה לעוול פריטים לפי שמלות הורה הם בכל
עם ובכל זמן ובכל ענין ובהכרח חייב לעשות
מן ומדום האדם וההנהגו מתחלפת לפי הזמן
והאזנים והחכמים ז"ל כתבו קלח פריטים
ועפילים מופלים תחת כללים אלו ומתם ששמו
לחוסר בזין נמור ומהם לכתמלה ודרך חסידות
והכל מדבריהם ז"ל ולזה אמרו חזינין דברי
דודים יוסר עיניה של חורס שנלמד כי טובים
דודין מין :